

MIRKO RAGUŽ

SUDBINA PUČKIH ŠKOLA SENJSKOGA PODRUČJA OD 1945. DO 1980.

Mirko Raguž
OŠ S. S. Kranjčević
HR 53270 Senj

UDK:371(497.5 Senj)(091)
Stručni članak
Ur.: 1996-11-12

U razdoblju od godine 1945. do 1980. senjske pučke škole doživjele su tri reorganizacije koje su posljedica novih školskih propisa i stalnog opadanja broja učenika. Iz godine u godinu smanjivao se broj stanovnika u svim selima senjskoga područja, koja su tako ostajala pusta i bez temeljnih uvjeta za život kao što su zaposlenje, ceste, struja, voda i sl. Stoga su se podgorska i krivoputska sela ubrzano raseljavala pa je u dvadesetak zadnjih godina zatvoreno više od dvadeset škola.

Nakon Drugoga svjetskog rata u cijeloj Republici Hrvatskoj kao i na području Grada Senja broj se škola povećavao jer se nastoji u pohađanje škole uključiti što veći broj polaznika. Rat je ostavio duboke tragove na školskim zgradama i cjelokupnoj školskoj imovini, a učiteljski kadar bio je gotovo prepolovljen. Sve je to valjalo osposobiti za odvijanje nastave kako bi škole što prije započele s radom. U tome je mjesno stanovništvo odigralo značajniju ulogu radeći na teškim poslovima obnove porušenih ili zapuštenih školskih zgrada.

Na senjskom području zabilježen je godine 1945. velik broj nepismenih¹ pa su seoske škole i učitelji u njima morali uz redovitu nastavu održavati

---

¹ Godine 1945. Kotar Senj imao je 3.500 nepismenih i spadao je u red s najviše nepismenih u Hrvatskom primorju, stoji u *Vjesniku historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu*, sv. 19, Rijeka, 1974, 427. Međutim, taj podatak valja uzimati s određenom dvojбом jer su popisi nepismenih na području Kotara Senj godine 1945. obavljani dosta površno, a to navodi i pročelnik Kotarskoga narodnog odbora, Odjela za prosvjetu u dopisu br. 10514/1946. koji je dostavljen školama.

tečajeve za nepismene i o tome uredno obavješćivati mjerodavna prosvjetna tijela u Senju. U tabličnom pregledu broja nepismenih u školskom središtu Vratnik 1. listopada 1946. stoji da je 161 osoba bila nepismena, a od njih je 77 imalo više od 50 godina.

Prema brojnim statističkim podacima koji govore o broju polaznika,² tih prvih poslijeratnih godina senjske seoske škole bile su četverorazredne škole a postupno su se pretvarale u tzv. sedmogodišnje škole, ovisno o kadrovskim i prostornim uvjetima u svakom mjestu.³

Naime, Hrvatski je sabor polovicom godine 1946. izglasao Zakon o obveznom sedmogodišnjem školovanju djece, na temelju kojega odmah nakon toga Prosvjetni odjel Okružnoga narodnog odbora Primorsko-goranskog dostavlja okružnicu s uputama za primjenu toga zakona u svim školama na svom području.⁴ Tim se uputama nastojalo što prije uključiti što veći broj polaznika i osigurati nastavak školovanja nakon završetka četvrtog razreda. Otvarajući pete razrede, u školama se tada radilo "po minimalnom programu". Učitelji su radili pet radnih dana poludnevno u dva kombinirana odjela. Jedan radni dan ostajao je za rad u kombinaciji petog i šestog razreda. Školske 1954./1955. godine na senjskom području djelovale su 23 pučke škole, od kojih je 14 bilo šestogodišnjih, i to u mjestima: Baričević Selo, Brisnice, Dušikrava, Jablanac, Krasno, Krivi Put, Liskovac, Lukovo, Oltari, Podbilo, Prizna, Sv. Juraj, Vrataruša i Vratnik. Četverorazredne škole bile su u Alanu, Bilopolju, Crnom Kalu, Mrzлом Dolu, Senju, Senjskoj Dragi, Gornjem Starigradu, Veljunu i Vlaki.⁵

Svaka škola bila je u svom djelovanja samostalna. Školama su izravno upravljali namjesni učitelji, odgovorni mjerodavnim školskim vlastima i tijelima u kotaru, odnosno općini.

Godine 1953. počinje reforma obrazovnog sustava u Hrvatskoj kojom se uspostavlja jedinstvena obvezatna osnovna škola u trajanju od osam godina. To je bilo vrlo teško provoditi u svim dijelovima zemlje iz više razloga. Dva su najosnovnija: problem učiteljskog osoblja i prostornih uvjeta. Oba ta uvjeta teško su se ostvarivala na senjskom području. O tome ima dosta podataka u

² Mirko RAGUŽ, *Senjsko pučko školstvo*, Školske novine, Zagreb, 1994.

³ Hrvatski sabor polovicom godine 1946. donosi Zakon o obvezatnom sedmogodišnjem školovanju u Republici Hrvatskoj.

⁴ Prosvjetni odjel Okružnoga narodnog odbora Primorsko-goranskog pod brojem 18113 godine 1947./1948. donosi okružnicu prema kojoj se na tom području postupno otvaraju sedmogodišnje osnovne škole.

⁵ *Školski propisi*, Zagreb, 1955. Podaci su uzeti na početku školske godine 1954./1955.

školskoj pismohrani.⁶ Seoske škole bile su najčešće jednostavne zgrade s malim učioničkim prostorom, pa bi svako novo otvaranje razrednog odjela stvaralo nove teškoće. Tako je npr. u Vratniku školska drvarnica prilagođena potrebama nastave u mjesecu svibnju godine 1953.⁷ Te godine djelovalo je šest razreda kombiniranih u tri razredna odjela sa dva učitelja.

U Sv. Jurju školske godine 1953./1954. djeluje šestorazredna škola s četiri odjela, s kombinacijom prvog i petog razreda, te četvrtog i šestog razreda, dok su treći i drugi razred bili čisti odjeli. Te su godine na toj školi radile samo dvije učiteljice u dvije vrlo trošne učionice.⁸

27. listopada 1956. zabilježio je kotarski prosvjetni inspektor Josip Sokolić u svom izvješću (kada je posjetio Narodnu osmogodišnju školu Vratnik) da u toj školi radi sedam razreda. U kombinaciji su se nalazili peti, šesti i sedmi razred. "Adaptirani prostor drvarnice u učionicu ne rješava problem prostora u ovoj školi", navodi taj inspektor. Zakon se primjenjuje, ali ne prati mogućnosti škole i mjesta. Ništa bolje prilike nisu bile ni u drugim mjestima: Jablancu, Krivom Putu, Krasnu i njima bližim naseljima. Naime, već u to doba osnivanja osmorazrednih škola nakon donošenja Zakona o osmogodišnjem osnovnom obrazovanju mjerodavni politički čimbenici skupa sa školskim predstavnicima zagovaraju osnivanje šest školskih središta, i to: Senj, Sv. Juraj, Krasno, Krivi Put, Jablanac i Vratnik. U okvirima značajnijih kulturnih zbivanja već tada pojedine škole tih mjesta održavaju zajedničke svečanosti. Tako Narodni odbor kotara Senj, Savjet za obrazovanje i kulturu, u svom dopisu br. 2782/1953. daje upute o završetku nastave školske godine 1952./1953., te preporučuje i savjetuje da se održe izložbe dječjih likovnih i literarnih radova 22. lipnja te moli sve ravnatelje da podrže takvu inicijativu. Izložbe su održane u Krivom Putu za škole u Krivom Putu, Mrzлом Dolu, Veljunu, Alanu, Vrataruši i Podbilu, u Vratniku za školu u Vratniku, Crmom Kalu, Senjskoj Dragi i Liskovacu, u Sv. Jurju za škole u Sv. Jurju, Lukovu, Oltarima, Bilopolju, Starigradu, Vlaki, Brisnicama i Hmotinama, u Jablancu za škole u Jablancu, Dušikravi, Prizni, Dundović Podu i Baričević Selu, u Krasnu za školu u Krasnu. Slične kulturne manifestacije održavale su se i kasnijih godina. U svemu su najbolje prolazile škole oko kojih su se okupljale škole manje po broju učenika i zaposlenika.

⁶ Kada postojeće školske zgrade nisu mogle smjestiti sve polaznike, mjesne školske vlasti unajmljivale su društvene zgrade u blizini škole. Tako je u Vratniku nastava održavana u zadružnom domu, u Sv. Jurju u zadružnom domu i vatrogasnom domu, u Krivom Putu u zadružnom domu, u Krasnu u vatrogasnom domu itd.

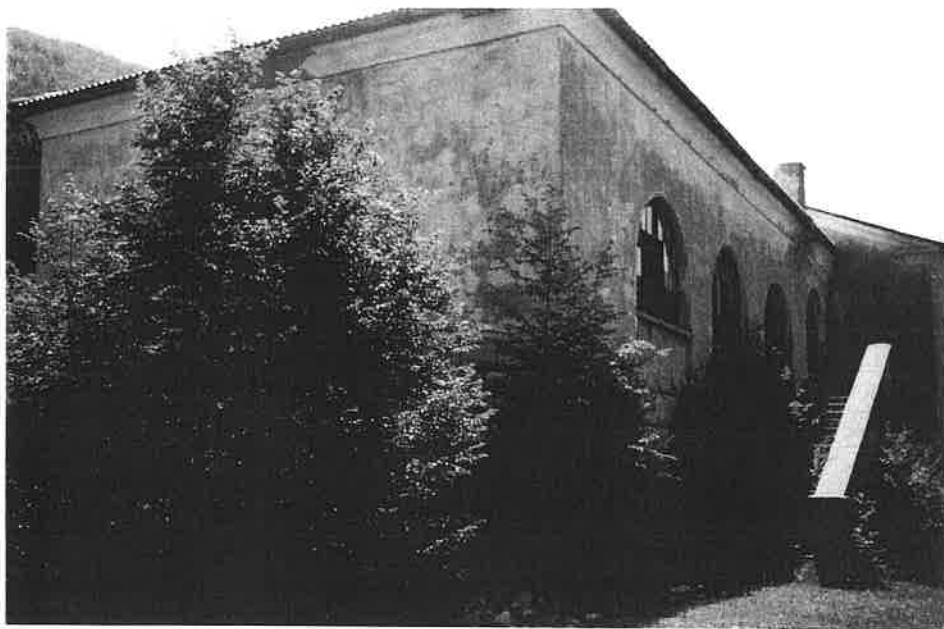
⁷ Vidi *Izvjeste o radu škole u Vratniku školske godine 1952/1953.* od 30. lipnja 1953.

⁸ O tome ima više podataka u knjizi zapisnika sjednica Nastavničkog vijeća u Sv. Jurju.

Tadašnjim učiteljima nije bilo nimalo lako. Radili su dvokratno, s kombiniranim razredima, najčešće bez osnovnih sredstava i pomagala. "Učenici su slabo opskrbljeni sa udžbenicima i tekama ... osobito je teško raditi u petom i šestom razredu pošto nemaju skoro nikakvog udžbenika. Peti razred ima samo računicu i gramatiku, a šesti razred samo gramatiku", stoji u izvješću Narodne osnovne škole u Vratniku upućenom na početku školske godine 1952./53. Savjetu za prosvjedu i kulturu Senj.

Taj prijelazni put od četverorazredne do osmorazredne škole nije bio ni malo jednostavan, ali se on unatoč tim i sličnim teškoćama provodio u svim mjestima, ovisno o broju učenika i učitelja. Polako ali nezaustavljivo uvode se peti, pa šesti i sedmi razredi, tako da su već školske godine 1956./1957. osnovane središnje škole u Sv. Jurju, Krasnu, Jablancu, Krivom Putu i Vratniku. To je ujedno u razvoju pučkih škola na senjskom području najznačajnije razdoblje nakon Drugoga svjetskog rata. Cjelokupno stanovništvo uključeno je u temeljnu naobrazbu. Učitelji su u tom razdoblju izvršavali krupnu zadaću, oplemenjenu najvišim etičkim vrijednostima, priznavajući suvremenu pedagošku teoriju, pa im je stoga trajna vrijednost utkana u temelje razvoja pučkih škola. Ne smije se smetnuti s uma da je to doba bilo znakovito i pojačanju težnji da se napusti selo. Postupno ali nezaustavljivo smanjivao se broj stanovnika u Krivom Putu, Vratniku, Stocu i naseljima senjskog Podgorja, pa tako i broj polaznika u školama. Službena politika nije pokazivala znakove brige i skrbi za takvo stanje, već je jednostavno stihijski prepustila da se život u tim selima postupno gasi. Tu tezu potkrepljuju i neke misli u pedagoškoj dokumentaciji. U školskim ljetopisima Osnovne škole u Krasnu nalazimo zanimljivu misao onodobnog ravnatelja. Evo što piše između ostaloga: "Ljudi misle da im je pilana spas u svakoj situaciji, no ona im je baš propast jer ih zadržava u starom načinu života i privređivanja i ona je jedina garancija kiriji i zaradi, a da se pilana povuče kao što predviđa perspektivni plan općine za najskoriju budućnost mjesto je likvidirano". Dakle, perspektiva planiranog raseljavanja svojedobno je bila povezana s politikom zagovaranja odlaska sa sela. Bilo je i službenih nagovaranja mladeži da potraže bolja životna rješenja u Senju, Rijeci ili nekom drugom gradu. Ništa se nije činilo da se mladi zadržavaju na selu. I u tome je sva tragedija umiranja selâ senjskog kraja. I učiteljima je bilo vrlo teško. Morali su stanovati u privatnim seoskim kućama jer za potrebe škola ni u jednom mjestu nije izgrađen učiteljski stan. Takvo stanje bilo je sve do godine 1959., a ni kasnije nije se stanje bitno izmijenilo.

Osim tih spomenutih središnjih škola osmorazredne škole djelovale su do prve reorganizacije školske mreže i u Lukovu, Oltarima i Prizni, ali mali broj

Sl. 1. Zgrada pučke škole u Liskovcu (izgrađena 1937. - zatvorena 1980.).
Snimio M. Raguž, 1980.

učenika u njima nije obećavao njihovu opstojnost. Narodna osnovna osmogodišnja škola (tako su se zvale pučke škole u to vrijeme) u Starigradu na kraju školske 1958./1959. imala je ukupan broj učenika po razredima:

razred	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
br. uč.	2	7	1	2	6	4	7	6

Tadašnji programski zadaci nisu se mogli ostvariti s jednim učiteljem u takvim osmorazrednim školama pa je stoga trebalo usmjeravati polaznike u one škole koje su imale imalo bolje uvjete. Tome su se u svim mjestima suprotstavljali roditelji učenika jer su njihova djeca otada morala dulje putovati ili boraviti preko zime na smještaju, što je još više otežavalo provedbu školske politike. Polazak djece u škole bio je neredovit. Tako u Zapisniku prosvjetnog savjetnika Srećka Lopca nalazimo da je pri posjeti Osnovnoj školi u Bilopolju 7. listopada 1959. izjavio kako će od 12. listopada iz Bilopolja polaziti starije razrede u Sv. Jurju 12 učenika koji će se jednim dijelom i prevoziti. Teže je bilo djeci iz Cmog Kala, Stoca, podgorskih sela, koji su bili udaljeni i preko deset kilometara.

Do prve reorganizacije što je provedena na senjskom području godine 1959. zatvorene su škole iz navedenih razloga u Mrzлом Dolu godine 1955., u Donjoj Kladi 1949., u Brisnicama 1959., Baričević Selu 1959., Dušikravi i Podbilu 1961.

Od 1960. pa sve do 1967., kada je predložena i druga reorganizacija pučkog školstva, na senjskom području djelovale su kao samostalne osmorazredne škole s područnim razrednim odjelom u Sv. Jurju (s područnim razrednim odjelima u Bilopolju, Hrmotinama, Lukovu, Oltarima i Starigradu), u Krivom Putu (s područnim razrednim odjelima u Alanu, Veljunu i Vrataruši), u Vratniku (s područnim razrednim odjelima u Crnom Kalu, Liskovcu i Senjskoj Dragi), te u Jablancu s područnom školom u Prizni. Krasno i Senj bili su bez područnih škola. Broj učenika i nadalje se svake godine smanjivao. Navodimo i ovaj primjer:

Šk. god.	Senj	Sv. Juraj	Krasno	Vratnik	Krivi Put	Jablanac	Ukupno
1961/62.	605	367	191	234	242	234	1873
1967/68.	704	306	153	129	156	161	1609

Posljedica takvog pada broja učenika u svim mjestima bilo jest zatvaranje škola: u Vrataruši godine 1963., u Alanu i u Starigradu 1967., u Bilopolju i Lukovu 1968. Preostali broj učenika nastavljao je školovanje u središnjim osmorazrednim školama. Postojeća pučkoškolska mreža nije mogla dalje djelovati pa se pristupilo novoj reorganizaciji, sada drugoj po redu. U Senju je 13. studenoga 1967. održan s prosvjetnim djelatnicima zajednički dogovor na kojem je predloženo i povjerenstvo, u čiji je sastav ušao predsjednik Savjeta za prosvjetu, predsjednik Zajednice obrazovanja, prosvjetni savjetnik za opći razvoj i službenik za prosvjetna pitanja općine Senj.⁹ To povjerenstvo predložilo je da se na cijelom senjskom području osnuju dvije središnje škole: škola u Senju, kojoj bi se pridružile osmorazredne škole s područnim odjelima u Vratniku i Krivom Putu, i u Sv. Jurju, s Krasnom i Jablancem. Slijedio je nakon toga 1968. i referendum prosvjetnih djelatnika, koji nije prihvatio taj prijedlog. Općinski sabor nakon toga predlaže stvaranje jedinstvene osnovne škole sa sjedištem u Senju, a sve okolne seoske škole bile bi područne. U svemu tome u igri su bile i kadrovske kombinatorike, pa u tom združivanju škola nije ni moglo doći do kvalitetnijeg ostvarenja. To zajedništvo trajalo je samo jednu školsku

⁹ Prijedlog druge reorganizacije mreže pučkih škola na senjskom području sačinili su 17. studenoga 1967. članovi povjerenstva: Ivan Miočević, Ivan Kovačević, Ante Padjen i Mira Stipaničić.

Sl. 2. Planinski stanovi u Mliništu na sjevernom Velebitu.

godinu.¹⁰ Školske godine 1969./1970. ponovno se osnivaju dvije središnje škole sa sjedištima u Sv. Jurju i Senju. Sve seoske škole postale su područne škole, administrativno povezane sa školom u Sv. Jurju. Nije zabilježen ni jedan slučaj da je u tom razdoblju sagrađen učiteljski stan pa se i nije moglo očekivati da će se u područnim školama riješiti problem nastavnog osoblja. Stalna promjena učitelja znatnije se odražavala na ostvarenje temeljnih zadaća škole, no o tome se premalo vodila briga. Sudbina malih područnih škola i nadalje je ostala nesigurna, broj se djece smanjivao a njihov je opstanak ovisio isključivo o broju polaznika. Puni deset godina trebalo je proći, da se zatvori škole u Hrmatinama (1971.), u Oltarima (1977.) i Prizni (1978.). Da bi se to stanje prevladalo, mjerodavni školski čimbenici, u dogovoru s općinskim vlastima, dogovaraju treću reorganizaciju školske mreže pučkih škola na senjskom području, prema kojoj se osniva jedinstvena osnovna škola sa sjedištem u Senju. To je Osnovna škola S. S. Kranjčevića s područnim seoskim školama na čitavom senjskom području. Ona je počela djelovati pod tim nazivom 1. siječnja 1979. U tom

¹⁰ O tom zajedništvu ima više podataka u knjizi zapisnika sjednica Učiteljskog vijeća (II).

organizacijskom obliku traje i djeluje sve do danas, samo s manje škola i s manje učenika. Nezaustavljivo opadanje broja učenika uvjetuje daljnje zatvaranje škola: u Liskovcu 1980., u Krivom Putu 1984., u Veljunu 1986. i u Crnom Kalu 1990. Danas djeluje škola sa svega 770 učenika u školama u Senju, Sv. Jurju, Krasnu, Vratniku i Jablancu. Dokle, to se ne zna. Postoji li nada da se neke zatvorene seoske osnovne škole ponovno otvore?

DAS SCHICKSAL DER VOLKSSCHULEN AUF DEM SENJER GEBIET IN DEN JAHREN 1945-1980

Z u s a m m e n f a s s u n g

Im Zeitraum von 1945 bis 1980 erlebten die Senjer Volksschulen drei Reorganisationen, die man als Folge neuer Schulgesetze und dauernder Abnahme der Schülerzahl betrachten kann. Von Jahr zu Jahr verminderte sich die Einwohnerzahl in allen Dörfern des Senjer Gebietes und sie blieben verwüstet und ohne die wichtigsten Lebensbedingungen: Beschäftigung, Straßen, Strom, Wasser u.s.w. Die vorgebirgischen Dörfer und die Dörfer um Krivi Put wurden entvölkert und darum mussten in letzteren 20 Jahren mehr als 20 Schulen geschlossen werden.

THE FATE OF ELEMENTARY SCHOOLS IN THE DISTRICT OF SENJ FROM 1945 TO 1980

S u m m a r y

During the period between 1945 and 1980 the elementary schools of Senj experienced three reorganizations as a result of the new school regulations and continuous decrease of the number of pupils. Year by year the number of inhabitants in all the villages of the area of Senj were gradually growing less. The whole area so remained depopulated and without elementary conditions for the normal existence such as employment, roads, electricity, water etc. Consequently all the villages, situated either at the foot of the mountain or those around Krivi Put, were rapidly depopulated and during some twenty last years more than twenty schools were closed.